

Globālo cenu spogulis meža nozares līderu apgrozījumā

Lai arī koksnes izstrādājumu cenu globālās izmaiņas ir atstājušas savu ietekmi Latvijas meža nozares uzņēmumiem, tomēr iepriekš veiktie tehnoloģiskās pārāpbruņošanas produktu portfeļa papildināšana ar dārgākiem produktiem ļāvuši nozarei pieņemt spēcīgāku.

Māris Ķirsons

2015. gadā meža nozare eksportēja produkciju par vairāk nekā 2,04 miljardiem eiro, un tas bija jauns rekords, tomēr Latvijas Kokrūpniecības federācijas prezidents Indulis Kovišārs prognozē, ka šogad jau tiks sasniegts vēl vairāk. Arī pērn, iespējams, meža nozares eksporta ieņēmumu līmenis būtu vēl augstāks, ja tirgū nebūtu vairāku koksnes izstrādājumu cenu kritums. Tā kā aptuveni 80% no visiem ieņēmumiem meža nozare gūst no realizācijas ārvalstu tirgū, tad arī šajos tirgos notiekošais atspoguļojas Latvijā reģistrēto nozares uzņēmumu neto apgrozījumā. Ir uzņēmumi, kuri savu neto apgrozījumu spēja palielināt, ir arī tā tādi, kuriem tas ir sarucis.

50 miljoni eiro

TOP 100 uzņēmumu kopējais neto apgrozījums pērn salīdzinājumā ar 2014. gadu nedaudz sarucis no 2,48 miljardiem uz 2,43 miljardiem, t.i., vidēji katram uzņēmumam par 0,5 milj. eiro, kas nozīmē, ka vidējā temperatūra nav mainījusies. Jārēķinās, ka daudziem uzņēmumiem finanšu gads atšķiras no kalendārā gada un šis fakts arī ietekmē salīdzināšanu un arī iegūtos rezultātus. Vērtējot pēc neto apgrozījuma, 2015. saimnieciskajā gadā nozares līderi – valsts mežu apsaimniekošanas a/s Latvijas valsts meži un a/s Latvijas finieris – ir noturējuši savas pozīcijas, trešajā vietā joprojām ir SIA Kronospan Rīga. Pēc pašu nozares uzņēmēju sacītā neto apgrozījuma apmērs ir tikai viens no svarīgākajiem parametriem, jo vēl svarīgāks pašam uzņēmējam ir tīrās peļņas rādītājs un arī pozīcijas noieta tirgū. I. Kovišārs norāda uz nozares pienesumu valsts makam. Proti, nozare 2015. gadā darbaspēka nodokļos ir samaksājusi teju par 6% vairāk nekā 2014. gadā, neraugoties uz to, ka no 2015. gada iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme tika samazināta par vienu procentpunktu (no 24% – 2014. gadā līdz 23% – 2015. gadā). «Tā kā nozarē kopējais

nodarbināto skaits ir pieaudzis nedaudz, tad šis darbaspēka nodokļu nomaksas kāpums ir radies uz darba algu pieauguma rēķina,» uzsver I. Kojisārs.

«Kopumā globālais cenu rallijs ir radījis situāciju, ka vairumam produktu tās stagnē, vai pat samazinās, tomēr to pašu nevar sacīt par izdevumiem, tādējādi peļņas apmēri vairuma nozares uzņēmumu ir zemāki nekā 2014. gadā,» situāciju nozarē analizē I. Kojisārs. Viņš gan steidz piemētināt, ka peļņas kritums nav radījis stagnāciju vai lejupslīdi nozarē. «Zāles, ko pret minētajām slimībām nozare lietoja, ir investīcijas efektivitātē, produktivitātē un izstrādājumu, kā arī noieta tirgu diferencēšanā un ražoto produktu sortimentu pārskatīšana un paplašināšana,» skaidro I. Kojisārs. Viņš arī norāda, ka šos globālo cenu kritumu neabsorbēja tikai kāds atsevišķs kokrūpnieks, bet gan visa nozares piegāžu ķēde, neizraisot kāda posma izkrišanu (visu zaudējumu uzvelšanu).

Redzamas rētas

«Pērnais gada cirstās rētas vislabāk redzamas to kompāniju apgrozījumā, kuras nodarbojās ar koksnes resursu, jo īpaši enerģētiskās un celulozes ražošanai nepieciešamās tirdzniecību,» skaidro koksnes tirdzniecības SIA Aca Timber valdes priekšsēdētājs Armands Apfelbaums. Viņš norāda, ka siltās ziemas Eiropā un zemās fosilo energoresursu cenas samazinājušas pieprasījumu pēc enerģētiskās koksnes, kā rezultātā tas ietekmējis šī resursa cenas. «Celulozes rūpnīcas (ar nelieliem izņēmumiem) arī «turpinājušas» iepirkuma samazinājumu Latvijā, kas atsaucās uz visiem gan mežu īpašniekiem, gan koksnes tirgotājiem,» skaidro A. Apfelbaums. Minētie iemesli, viņaprāt, arī redzami 2015. gada uzņēmumu pārskatos. «Koksnes resursu cenu svārstības nav nekas jauns, taču ja kāda segmenta cenas ilgstoši atrodas «dibenā», tad jautājumu ko ar to darīt – kā pārstrādāt vai izmantot,» retoriski uz jautājumu par cenu ralliju atbild A. Apfelbaums. Viņš atzīst, ka Aca Timber neto apgrozījumu ir izdevies noturēt tikai pateicoties darbam ārvalstu tirgos. «Baltkrievijas valsts politika,» tā uz jautājumu kādam ārvalstu tirgum ir izdevies noturēt neto apgrozījumu pērn tikai nedaudz zemākā līmenī salīdzinājumā ar 2014. gadu, atbild A. Apfelbaums.

Ieguldīti simti miljoni

Pēc Latvijas Kokrūpniecības federācijas prezidenta sacītā nozarē 2015. gadā ir veiktas investīcijas aptuveni 150 – 180 milj. eiro apmērā. «Tas ir aptuveni tas pats līmenis, kā iepriekšējos gados, turklāt tika pabeigti vairāki investīciju projekti, kuri bija ES struktūrfondu līdzfinansējums,» norāda I. Kovisārs. DB jau rakstīja, ka vērienīgu – 14 milj. eiro – investīciju projektu pērn pabeidza īstenot SIA BSW Latvia, kas ļauj ražot dārgākus produktus, radot 10 jaunas darba vietas, efektīvizēt ražošanu un paaugstināt savu konkurētspēju. Šogad SIA Latvāņi pārcēlās uz augstāko līmēto izstrādājumu ražotāju līgu. Investējot aptuveni 4,2 milj. eiro, uzņēmums izveidojis jaunu līmēto koksnes produktu ražotni, kas ļauj paplašināt izstrādājumu sortimentu un ceļ uzņēmuma konkurētspēju. Pērn nozari ir papildinājušas vairākas kokapstrādes ražotnes, kuras, izmantojot dēļus kā izejmateriālu, rada iespēju daļēji pārcelt «buvlaukumu» uz ražotni, piedāvājot gatavus produktus ātrākai lielizmēru ēku un infrastruktūras būvniecībai. Proti, investējot 10 milj. eiro, SIA Cross Timber Systems izveidojis augstas pievienotās vērtības lielizmēra masīvkoka paneļu ražotni. Savukārt, investējot 5,5 milj. eiro, SIA IKTK izveidojusi Latvijā vienīgo lielizmēra liekti līmēto koka konstrukciju eksperimentālo ražotni, kas ļauj izgatavot tiltu, kā arī ēku nesošās konstrukcijas, vienlaikus tā kalpo arī kā pētījumu centrs. «Tie ir tikai daži no nozares investīciju projektiem, jo šis uzskaitījums būtu jāpapildina arī ar SIA Gaujas koks CLT lielformāta sienas paneļu ražotni, granulu rūpnīcu Brocēnos, saplākšņa fabrikas reanimāciju Kuldīgā un vēl daudziem citiem,» norāda I. Kovisārs. Viņš piebilst, ka, lai arī bankas ir ļoti piesardzīgas jaunu kredītu izsniegšanā, tomēr pateicoties meža nozares labajiem finansiālās darbības rādītājiem iepriekšējos gados, bija gatavas pat kreditēt kapitālieguldījumu investīcijas ar lielāku kredītu īpatsvaru, nekā uzņēmumi izteica vēlmi. «Lai arī šogad uzņēmumiem nav pieejams ES struktūrfondu atbalsts, tomēr tas nav šķērslis, lai turpinātu ieguldīt,» piebilst I. Kovisārs. Viņš gan šaubās, ka šogad varētu notikt kādas būtiskas izmaiņas ārvalstu investīciju ienākšanā nozarē, piemēram, kādas jaunas plātņu vai mēbeļu rūpnīcas veidolā. «Ja iepriekš Latvijas ģeogrāfiskais novietojums tika pozicionēts kā

viens no magnētiem ārvalstu investīcijām, kuras vēlējās produkciju realizēt NVS, tad pēdējā ģeopolitiskā situācija reģionā šo argumentu ir būtiski vājinājusi,» norāda I. Kovisārs.

Smags gads

Mežsaimniecības un koksnes transporta SIA Stiga RM pērn atjaunoja, bērza saplākšņa rūpnīcas darbu pie Kuldīgas. «Pagājušais gads bija smags un izaicinājumu pilns, tādējādi arī finansiāli sarežģīts,» pērn gadu analizē SIA Stiga RM Andris Ramoliņš. Viņš uzsver, ka pateicoties smagam darbam izdevies stabilizēt darbu. «Daudz melno caurumu atklājām un neplānoti lielas investīcijas nācās ieguldīt,» saplākšņa ražotnes Kuldīgā reanimācijas sākumposmu skaidro A. Ramoliņš.

Bez laimes lāčiem

«Pašlaik neredzu, ka ārvalstu investori 2017. gadā plānotu kādus būtiskus ieguldījumus greenfield projektos nozarē, kas būtiski varētu mainīt nozares produkcijas eksporta struktūru,» tā uz jautājumu par investīciju iespējamo nozares produkcijas struktūras pagriešanu, atbild I. Kovisārs. Viņš atgādina, ka laimes lācis nav jāgaida, jo vairāk nekā 2/3 no nozares uzņēmumu pieder vietējā kapitālam un pašiem arī jāriņķojas – paplašinot produkcijas portfeli un efektīvizējot savu darbību. Nozarē tiek runāts par vairākiem investīciju projektiem, kas spēcīnātu tālākapstrādi, tādējādi vairojot dziļākas pārstrādes produkcijas ražošanu un audzējot eksporta ieņēmumus.

«Grūti to aptvert, bet meža nozare patērē ap 10% no kopējā elektrības patēriņā valstī. Tāpat mūsu produktu ražošanai izmantojamie nekoksnes produkti, piemēram, līmes, pārklājumi un citi ķīmiskie produkti, parasti tiek ražoti valstīs, kur elektroenerģija rūpnieciskajam patērētājam ir konkurētspējīga reģionā. Tādēļ pēdējos gados tik asi esam norādījuši uz kopējās elektroenerģijas dārdzību un izmaksu kāpumu rūpnieciskajiem patērētājiem» norāda I. Kovisārs. Viņš atzinīgi vērtē pēdējos gados radušos iespēju iegādāties Skandināvijas lētāko elektroenerģiju, taču izmaksas paaugstina tai pieskaitāmās pārvades un sadales, kā arī atbalsta mehānisms (OIK) dažām ražotāju grupām. «Kā lai iegulda jomā, kuras pašizmaksā ir salīdzinoši liels elektroenerģijas īpatsvars? Latvija šajā segmentā nav

konkurētspējīga, un, ja nekādu uzlabojumu nebūs, tad vairāk jādomā par esošo rūpnieku atturēšanu no pārceļšanās,» brīdina I. Kovišārs. Līdzīgu pozīciju par dīvaino situāciju ar elektroenerģijas cenu pauda arī vairāki citi DB aptaujātie kokrūpnieki, norādot, ka konkurētspējā nav sīkumu.

Valūtu karš

Pēdējos gados ir pieaudzis valūtu krasu svārstību risks. «Dažādu valūtu svārstības ir radījušas gan ieguvumus, gan arī zaudējumus Latvijas meža nozares uzņēmumiem,» norāda I. Kovišārs. Viņš piebilst, ka, piemēram, Krievijas rubļa vērtības kritums ir radījis vairākas blaknes, kur ir gan pozitīvās, gan arī negatīvās. «Lai arī ir milzīgs Krievijas rubļa vērtības kritums salīdzinājumā ar eiro, tomēr no šis valsts importēto zāģbaļķu cena to neatspoguļo, un līdz ar to arī šī resursa importa apjoms pērn ne tuvu nav tāds, kāds tas bija 2006. – 2007. gadā,» skaidro I. Kovišārs. Viņš norāda, ka Krievu rubļa vājumu ir sekmīgi spējuši izmantot Latvijā strādājošie tālākapstrādes uzņēmumi, proti iepirkuši dēļus no Krievijas par ekonomiski izdevīgākām cenām, pievienojuši tiem vērtību un sekmīgi eksportējuši. Minētais nenozīmē, ka zaudētāji būtu pašmāju zāģmateriālu ražotāji, jo viņi spējuši šo produkciju realizēt ārzemēs par augstāku cenu, nekā šādu pašu pusfabrikātu iepirka Latvijas tālākapstrādes uzņēmumi. «Protams, Krievijas kokapstrādes uzņēmumi rubļa krituma rezultātā spēja realizēt ārvalstu tirgū savus izstrādājumus par ļoti konkurētspējīgām cenām un vienlaikus labiem peļņas rādītājiem, taču šo efektu izjuta jau arī Latvijas analogi produktu ražotāji,» norāda I. Kovišārs. Viņš arī atzīst, ka bez Krievijas valūtas svārstības piedzīvoja arī Zviedrijas krona, bet šogad pēc Brexit sterliņu mārciņa veica savdabīgu «lidojumu». «Valūtu svārstības nav nekas jauns, un ja mēs tās spētu laicīgi un nekļūdīgi paredzēt, tad ar kokiem neņemtos,» smejas I. Kovišārs, tajā pašā laikā norādot, ka nozares uzņēmēji ir sava aroda profesionāļi, tāpēc arī valūtu vērtību izmaiņu ietekme uz Latvijā strādājošajiem nozares uzņēmumu finansiālās darbības rādītājiem neatstāj būtisku ietekmi vidējā termiņā. Nozares uzņēmēji turpina paplašināt noieta tirgus ģeogrāfiju. «Pērn ļoti strauji koksnes izstrādājumu, jo īpaši pieauga plātņu izejvielu eksports uz Turciju,» tā uz jautājumu par krasākajām

pārmaiņām kādā tirgū atbild Latvijas Kokrūpniecības federācijas prezidents.

Baļķu importētājs

Lai arī pirmapstrādes uzņēmumu neto apgrozījums 2015. gadā rāda atšķirīgus vektors – kam neliels pieaugums, kam kritums, kam aptuveni tāds pats kā 2014. gadā, tomēr tas nav mainījis situāciju, ka šī joma ir spējusi piesaistīt baļķus ne tikai no Krievijas, bet pat no Norvēģijas. «Ja pirmapstrāde nebūtu efektīva un konkurēspējīga, tad diez vai Norvēģijā iegūtie baļķi tiktu pārstrādāti Latvijā,» tā uz jautājumu par pirmapstrādes uzņēmumu neto apgrozījuma svārstībām, atbild I. Kovisārs. Viņš arī norāda, ka Latvija jau vairākus gadus ir sekmīgi «iesēdusies» baļķu importētājvalsts dīvanā. «Zāģbaļķus importējam vairāk (par simtiem tūkstošu m³), nekā eksportējam. Arī ar Igauniju, kur agrāk bija vienviziena kustība, tagad ir abpusēja kustība,» resursu importa tendenci analizē I. Kovisārs. Viņš atgādina, ka eksportēts pamatā tiek apstrādāts produkts, jo no kopējā meža nozares realizācijas ieņēmumiem tikai aptuveni 10 daļu rada neapstrādātas koksne, pārsvarā papīrmalka.

Vairāk uzticības

Nozares uzņēmēji no valsts gaida lielāku uzticēšanos. «Ja valsts būtu gatava samazināt regulācijas žņaugus meža īpašniekiem, tad nozare valsts budžetam un nodarbinātībai varētu dot vēl vairāk,» norāda I. Kovisārs. Kā labs signāls tiek vērtēts atceltais liegums mežsaimniecisko darbu veikšanai baltalkšņu audzēs ar upēm. «Šo izmaiņu opozicionāriem nozare teica – ierobežojumu atcelšana neizraisīs masveida ciršanu, bet gan dos iespēju meža īpašniekiem saprātīgi saimniekot. Tas ir piepildījies. Un tagad būtu nepieciešams atcelt arī citus neracionālus ierobežojumus,» skaidro I. Kovisārs. Viņš arī no valsts gaida, ka tā kā pret savu mežu apsaimniekošanas kompāniju raudzīsies no ilgtermiņa skatupunkta. «Saimnieciska un ilgtspējīga rīcība ir maksimalizēt tautsaimniecisko efektu no visas nozares, nevis šauri vadīties pēc īstermiņa budžeta skatījuma – uzliekot par pienākumu izspiest maksimālu peļņu no a/s Latvijas valsts meži tuvākajos gados. Īstermiņa skatījuma rezultāts būs investīciju un darbavietu kritums ne tikai valsts mežu

apsaimniekošanas uzņēmumā, bet arī mežsaimniecībā un kokrūpniecībā kopumā,» uzsver I. Kovišārs.

Sasieti ķēdītē

«Mežs ir savdabīgs avots visai nozarei, taču meža īpašnieks ir tas, kurš skaudri izjūt koksnes tirgū notiekošos procesus. Vispirms kokrūpnieki, pēc tam arī mežu īpašnieki,» skaidro

Latvijas Meža īpašnieku un apsaimniekotāju konfederācijas valdes priekšsēdētājs Māris Liopa. Viņš savu sacīto pamato ar to, ka pērn mežu īpašnieki «cietuši» no globālām koksnes izstrādājumu cenu pārmaiņām. «Viss ir redzams neto apgrozījuma un vēl jo vairāk tīrās peļņas ciparos,» uz jautājumu par ietekmes apmēriem atbild M. Liopa. Viņš piezīmē, ka koksnes cenu kritums izaudies ne tikai neto apgrozījuma kritumā, bet arī mazākos investīciju projektos mežsaimniecībā un to izjuta arī šādu pakalpojumu sniedzēji. M. Liopa norāda uz vajadzību Latvijā pēc kokrūpniecības jaudām, kuras patērētu mazvērtīgo koksni, jo īpaši tāpēc, ka ir apsīcis pieprasījums pēc koksnes izejvielām no Skandināvijas celulozes rūpnīcām un vienlaikus siltajām ziemām, kā rezultātā noplakusi vajadzība pēc dedzināmās koksnes.

Vēsākas ziemas efekts

Nozari pozitīvi ietekmētu arī auksta ziemas. Pirmkārt, tāpēc ka pēdējo gadu siltās zemas ir samazinājušas dedzināmās koksnes (arī šķeldas, brikešu un granulu) patēriņu ne tikai Latvijā, bet arī Skandināvijā un Eiropā. Fosilā kurināmā cenu kritums komplektā ar siltajām ziemām ir būtiski samazinājis koksnes kurināmā realizācijas cenas, un līdz ar to arī ienākumus, kaut arī atbilstoši koksnes resursi ir pieejami. Šīs izmaiņas ir jūtamas visā nozarē, jo Latvijas granulu ražošanas apjomi ir mūs padarījuši par lielākajiem granulu eksportētājiem Eiropā un trešajiem pasaulē.

Citāts

Latvijas Kokrūpniecības federācijas prezidents Indulis Kovišārs:
«Neraugoties uz visdažādākajiem notikumiem pasaulē, pērnajā gadā Latvijas mežu nozare turpināja pozitīvu pienesumu Latvijas

tautsaimniecībā un iedzīvotāju labklājības vairošanā. Neskatoties uz peļņas kritumiem, ir saglabāta un stiprinātā starptautiskā konkurētspēja, pateicoties veiktajām investīcijām, produktivitātes celšanai un produktu portfeļa un tirgu paplašināšanai.»